

Birinci Hastalık: “Yeis”tir.

Hâtıme

Şu hâtıme, dört çeşit hastalıkları beyan eder ve tedavi çarelerini gösterir.

Birinci Hastalık: “Yeis”tir.

Arkadaş! Amele ve taate muvaffak olamayan azaptan korkar, yeise düşer. Böyle bir meyusun gözüne, dinî meselelere münafî edna ve zayıf bir emare, kocaman bir bürhan görünür. Böyle birkaç emareyi elde eder etmez, diğer emarelerin sâikasıyla ilan-ı isyan ederek İslâm dairesinden çıkar, şeytanın ordusuna iltihak eder.

Binaenaleyh a'male muvaffak olamayanlar, yeise düşmemek için şu âyete müracaat etsin:

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ
اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

Şu hâtıme, dört çeşit hastalıkları beyan eder ve tedavi çarelerini gösterir.

Birinci Hastalık: “Yeis”tir. Arkadaş! Amele ve taate muvaffak olamayan azaptan korkar, yeise düşer.

Birinci Hastalık: “Yeis”tir.

İnsan günahlarının ve eksik ibadetlerinin neticesinden korkar. Bu korku aslında insanı tövbeye götürürse faydalıdır. Fakat korku haddini aşarak **“Ben mahvoldum, benim kurtuluşum yok.”** düşüncesine dönüşürse artık havf değil, yeis olur.

İnsan ibadetteki eksikliğine ve günahlarına bakar, ahiret hesabından korkar; fakat Allah'ın

rahmetini hesaba katmazsa **“Ben kurtulamam.”** sonucuna varır.

Namaz Misali

Bir insan namaza başlamak ister; fakat birkaç gün sonra yine aksatır. Sabah namazına kalkamaz, bazı vakitleri kaçıır. Sonra kendi kendine: **“Ben zaten namazı düzgün kılamıyorum. Bu hâlimle Allah’ın azabından nasıl kurtulacağım?”** der. Bu korku onu yeniden namaza sevk edeceğine, **“Benden artık adam olmaz.”** düşüncesine götürürse yeise düşmüş olur.

Günahı Terk Edemeyen İnsan

Bir kimse bir günahı bırakmaya defalarca niyet eder. Tövbe eder, bir müddet dayanır, sonra tekrar aynı günaha düşer. Birkaç tekrarın ardından: **“Ben tövbemde bile duramıyorum. Allah beni nasıl affetsin?”** demeye başlar. İşte burada günahın yanında ikinci bir hastalık ortaya çıkar: **Allah’ın rahmetinden ümit kesmek.**

Kur’an Okuyamayan İnsan

Bir insan Kur’an okumaya, ders dinlemeye, zikir yapmaya niyet eder; fakat dünya meşgalesi ve nefsinin ağırlığı sebebiyle devam ettiremez. Başkalarının ibadetlerini görünce kendi hâline bakar ve: **“Onlar Allah’ın iyi kulları; benim ise doğru dürüst bir amelim yok.”** diye düşünür. Sonra ahireti düşündükçe korkusu artar ve **“Benim kurtuluşum mümkün değil.”** kanaatine varır. Bu, korkunun yeise dönüşmesidir.

Geçmiş Günahlarla Dolu Olan İnsan

Gençliğini günahlarla geçirmiş bir adam kırk-elli yaşına geldiğinde pişman olur. Fakat geçmişine baktığında yıllarca kaçırdığı namazları, yaptığı hataları ve kırdığı insanları hatırlar. **“Bu kadar senenin hesabını nasıl vereceğim? Artık çok geç.”** der. Hâlbuki “çok geç” sözü tam da yeisin sesidir. Kur’an ise ona: **“Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin.”** diye seslenir.

İbadete Başlayıp Tekrar Bırakan İnsan

Ramazan ayında ibadetlerini artıran bir kişi düşünelim. Namazını kılar, Kur’an okur, günahlardan uzaklaşır. Ramazan bitince eski gevşekliğine döner. Bir müddet sonra: **“Her sene aynı şeyi yapıyorum. Ben samimi değilim.”** diyerek bütün ibadetlerini terk etmeye başlar. İşte şeytanın istediği tam da budur: **Bir kusurdan hareketle bütün kulluğu terk ettirmek.**

Borç ve Kul Hakkı Misali

Bir insan geçmişte insanların hakkına girmiş, borçlarını ödemekte gecikmiş olabilir. Sonradan vicdanı uyanır. Fakat telafi etmesi gereken şeylerin çokluğunu görünce: **“Ben bunların altından kalkamam. Benim ahiretim mahvoldu.”** der. Eğer bu düşünce onu hakları

ödemeye ve helalleşmeye değil de tamamen vazgeçmeye götürüyorsa yeis hastalığı başlamıştır.

Talebe Misali

Bir talebe sınavdan birkaç defa başarısız olur. Çalışması gerekirken: **“Ben zaten kazanamam.”** deyip kitabı kapatır. Halbuki asıl kayıp sınavdan kalması değil, **çalışmayı bırakmasıdır**. Manevî hayatta da böyledir. İnsan günaha düşebilir, ibadette kusur edebilir; asıl tehlike **“Artık benim için fayda yok.”** diyerek Allah’a yönelmeyi bırakmasıdır.

Yaralı Asker Misali

Savaşta yaralanan bir asker, **“Yaralandım, artık savaşmanın anlamı yok.”** deyip silahını bırakırsa düşmana teslim olur. Günah da müminin manevî hayatında bir yara gibidir. Tövbe o yaranın tedavisidir. Fakat insan **“Ben yaralandım, artık kurtulamam.”** diyerek mücadeleyi bırakırsa şeytan ikinci ve daha büyük darbeyi vurmuş olur.

Hizmette Yeis

Mesela adam yıllarca haftalık derse gelmiştir. Sonra üç-beş hafta gelmez. İlk hafta mahcubiyet duyar, ikinci ay: **“Şimdi gitsem herkes nerelerdeydin diyecek.”** diye düşünür. Bir müddet sonra da: **“Artık çok uzaklaştım.”** diyerek tamamen bırakır. Halbuki yapması gereken yalnızca kapıyı açıp yeniden derse girmektir. **Geçmişte gelmemiş olması, bugün gelmesine mâni değildir.**

Bir dersi kaçırmak kayıp olabilir; fakat “artık dönemem” diyerek bütün dersleri terk etmek, küçük bir kaybı büyük bir mağlubiyete çevirmektir. Şeytan insanın düşmesine değil, düştüğü yerde kalmasına çalışır. Hizmette esas olan hiç düşmemek değil, **düştüğünde yeniden kalkabilmektir**. Bir insan on defa uzaklaşmış olsa da on birinci defa dönmesi kıymetlidir. Çünkü yeis: **“Artık bitti.”** der; rahmet ise: **“Dönüş kapısı hâlâ açık.”** der.

Böyle bir meyusun gözüne, dinî meselelere münafî edna ve zayıf bir emare, kocaman bir bürhan görünür. Böyle birkaç emareyi elde eder etmez, diğer emarelerin sâikasıyla ilan-ı isyan ederek İslâm dairesinden çıkar, şeytanın ordusuna iltihak eder.

Burada anlatılan hâl şudur: İnsan günahları, ibadetsizliği veya manevî uzaklığı sebebiyle zaten içten içe sıkıntı yaşamaktadır. Bu sıkıntıdan kurtulmak isteyen nefis, dinin yanlış olduğuna dair **çok zayıf bir ihtimali bile kuvvetli bir delil gibi görmek ister**. Üstadın “edna ve zayıf bir emare, kocaman bir bürhan görünür” sözü bunu anlatır.

Namazın Terki

Bir insan uzun zamandır namazlarını kılmıyor. İçinde de bunun mesuliyetini hissediyor. Bir gün birinden **“Kur’an’da beş vakit namaz açıkça yazmıyor.”** sözünü duyuyor. Normalde sünneti, ümmetin asırlardır devam eden tatbikatını ve namaz vakitlerine işaret eden âyetleri araştırması gerekirken, nefsi hemen bu söze sarılıyor: **“Demek ki beş vakit namaz kesin değilmiş.”** Böylece namazı terk etmiş olmanın verdiği sıkıntı, zayıf bir iddiayı gözünde büyük bir delile dönüştürüyor.

Faiz

Bir insan ticaretinde veya borçlanmalarında faize alışmış ve bundan vazgeçmek kendisine ağır geliyor. Sonra **“Bugünkü banka faizi Kur’an’daki faiz değildir.”** şeklinde bir söz duyuyor. Meselenin fikhî delillerini, faiz çeşitlerini ve âlimlerin değerlendirmelerini araştırmadan bu sözü hemen kabul ediyor. Çünkü bu görüş doğru çıkarsa hayat düzenini değiştirmesine gerek kalmayacak. Böylece **nefis önce faizi bırakmak istemiyor, sonra bu hâline fikrî bir mazeret arıyor.**

Tesettür

Bir kimse tesettür emrini yerine getirmekte zorlanıyor olabilir. Çevre baskısı, iş hayatı veya nefsin arzuları sebebiyle bu emri ağır buluyor. Ardından internette **“Kur’an’da tesettür diye bir emir yok, sadece o dönemin kültürüydü.”** şeklinde bir iddia görüyor. Nur ve Ahzâb sûrelerindeki ilgili âyetleri, hadisleri ve İslâm ilim geleneğini araştırmak yerine bu tek sözü büyük bir keşif gibi kabul edebiliyor. Çünkü insan bazen **yapmakta zorlandığı hükmün bağlayıcı olmadığına inanmaya daha yatkın hâle gelir.**

İçki

Bir insan içkiye alışmış, bırakmayı denemiş fakat başaramamış olsun. Sonra biri **“Kur’an aslında içkiyi tamamen haram kılmıyor; sadece sarhoş olmayı yasaklıyor.”** diyor. Mâide sûresindeki açık hükmü ve Hz. Peygamber’in ﷺ beyanlarını araştırmadan bu iddiaya sarılıyor. Çünkü **“İçki haram değil.”** demek, ona **“İçkiyi bırakmalıyım.”** demekten daha kolay geliyor.

Günahın Ardından Gelen Daha Büyük Tehlike

Buradaki mesele sadece günah işlemek değildir. İnsan günah işler fakat:

“Rabbim, ben hata ettim.” deyip tövbe ederse kapı açıktır. Fakat günahından dolayı ümitsizliğe düşüp dini sorgulamaya, sonra da günahını meşrulaştırmak için hakikatlere karşı çıkmaya başlarsa hastalık büyümüş olur.

Tehlikeli Zincir

Mesela insan şöyle ilerleyebilir: **“Namaz beş vakit olmayabilir... Faiz bugünkü**

şartlarda haram olmayabilir... Tesettür zaten kültürel olabilir... İçki de sarhoş olmadıkça yasak değildir..." Bir müddet sonra bu zayıf iddialar birbirini destekliyormuş gibi görünmeye başlar ve insan: **"Demek ki bize anlatılan dinin çoğu doğru değilmiş."** noktasına sürüklenebilir. Üstadın ikaz ettiği tehlike, birkaç zayıf bahanenin birleşerek insanı **hükümleri terk etmekten, hükümlerin kendisini inkâr etmeye doğru** götürmesidir.

Netice

Önce insan günahından rahatsız olur; sonra günahını terk etmek yerine hükmü tartışmaya başlarsa büyük tehlike başlar. Nefis, "Ben değişmeliyim." demek yerine "Belki hüküm yanlıştır." dedirtir. İşte yeis ve nefis birleşince, küçücük bir şüphe gözde kocaman bir bürhana dönüşebilir.

Yani şeytan bazen insana önce **günah işletir**, sonra: "Sen zaten bittin." der. Ardından: "Madem kurtuluşun yok, niçin kendini dinle bağlı hissediyorsun?" diye vesvese verir. İşte Üstad bu tehlikeli zinciri gösteriyor.

Binaenaleyh a'male muvaffak olamayanlar, yeise düşmemek için şu âyete müracaat etsin:

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ
اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! **Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin.** Şüphesiz Allah bütün günahları bağışlar. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Zümer, 39/53)

"Ey Kullarım" Hitabındaki Rahmet

Âyetin en dikkat çekici taraflarından biri şudur: Allah Teâlâ günaha dalmış insanlara bile **عِبَادِي** — **"Ey kullarım!"** diye hitap ediyor.

Yani: "Günah işlediniz diye benim kulluğumdan çıktığınızı zannetmeyin. Kapımı terk etmeyin. Bana dönün." Kul Rabbinden uzaklaşmış olabilir; fakat Rabbi ona dönüş kapısını kapatmamıştır.

"Haddi Aşanlar" Bile Ümit Kesmeyecek

Âyet yalnızca küçük hatalar yapanlara hitap etmiyor:

الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ “Nefisleri aleyhine haddi aşanlar...” buyuruyor. Yani günahları çok olanlara dahi:

لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ “Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin.” deniliyor.

Demek günah ne kadar büyük olursa olsun, **Allah’ın rahmeti ondan daha büyüktür.** □ **Detaylı izah için**

Yeisin Mantık Hatası

Yeise düşen insan kendi günahının büyüklüğüne bakar; fakat Allah’ın rahmetinin büyüklüğünü unuttur.

Hâlbuki mesele: “Ben ne kadar günahkârım?” sorusundan önce: “Benim Rabbim ne kadar Gafûr ve Rahîm?” sorusudur. Kulun günahı sınırlıdır. **Allah’ın rahmeti ise sonsuzdur.**

Mümin ne günahını küçümser ne de günahını Allah’ın rahmetinden büyük görür. Günahına bakınca: “**Ben hata ettim.**” der. Allah’ın rahmetine bakınca: “**Fakat Rabbimin kapısı hâlâ açık.**” der. Sonra yeniden ayağa kalkar, tövbe eder ve yoluna devam eder.

Yeis Sadece Ferdî Değil, İçtimaî Bir Hastalıktır

Üstadımız der ki;

Yeis en dehşetli bir hastalıktır ki âlem-i İslâm’ın kalbine girmiş.

İşte o yeistir ki bizi öldürmüş gibi Garpta bir iki milyonluk küçük bir devlet, Şarkta yirmi milyon Müslümanları kendine hizmetkâr ve vatanlarını müstemleke hükmüne getirmiş.

Hem o yeistir ki yüksek ahlâkımızı öldürmüş, menfaat-i umumiyei bırakıp menfaat-i şahsiyeye nazarımızı hasrettirmiş.

Hem o yeistir ki kuvve-i maneviyemizi kırmış. Az bir kuvvetle, imandan gelen kuvve-i maneviye ile şarktan garba kadar istila ettiği halde; o kuvve-i maneviye-i hârika, meyusiyetle kırıldığı için zalim ecnebiler dört yüz seneden beri üç yüz milyon Müslüman’ı kendilerine esir etmiş. Hattâ bu yeis ile başkasının lâkaytlığını ve füturunu kendi tembelliğine özür zannedip “Neme lâzım!” der “Herkes benim gibi berbattır.” diye şehamet-i imaniyeyi terk edip hizmet-i İslâmiyeyi yapmıyor.

Madem bu derece bu hastalık bize bu zulmü etmiş, bizi öldürüyor; biz de o kâtilimizden kisasımızı alıp öldüreceğiz.

لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ kılınıcı ile o yeisin başını parçalayacağız.

مَا لَا يُدْرِكُ كُلَّهُ لَا يَتْرَكَ كُلَّهُ hadîsinin hakikatiyle belini kıracağız inşâallah.

Yeis; ümmetlerin, milletlerin “seretan” denilen en dehşetli bir hastalığıdır. Ve kemalâta mani

ve أَنَا عِنْدَ حُسْنِ ظَنِّ عَبْدِي بِي hakikatine muhaliftir. Korkak, aşağı ve âcizlerin şe’nidir, bahaneleridir. Şehamet-i İslâmiyenin şe’ni değildir. Hususan Arap gibi nev-i beşerde medar-ı iftihar yüksek seciyelerle mümtaz bir kavmin şe’ni olamaz. Âlem-i İslâm milletleri Arab’ın metanetinden ders almışlar. İnşâallah yine Araplar yeisi bırakıp İslâmiyet’in kahraman ordusu olan Türklerle hakiki bir tesanüd ve ittifak ile el ele verip Kur’an’ın bayrağını dünyanın her tarafında ilan edeceklerdir.

Yeisin burnunun rağmına olarak (Hâşiye) ben dünyaya işittirecek derecede kanaat-i kat’iyemle derim:

İstikbal yalnız ve yalnız İslâmiyet’in olacak. Ve hâkim, hakaik-i Kur’aniye ve imaniye olacak. Öyle ise şimdiki kader-i İlahî ve kismetimize razı olmalıyız ki bize parlak bir istikbal, ecnebilere müşevveş bir mazi düşmüş.

Hutbe-i Şamiye

Üstadın burada hedef aldığı düşünce tam olarak şudur:

“Herkes bozulmuş, zaman çok kötü, benim yapacağımdan ne olacak?” İşte yeis budur.

İmanın cevabı ise: **“Herkes yapmasa da ben yapacağım. Çok yapamasam da azını yapacağım. Netice alamadığımı görsem de vazifemi terk etmeyeceğim. Çünkü benim vazifem muvaffakiyet değil, sadakatle çalışmaktır.**